

Напрями підвищення ефективності інструментів залучення іноземних інвестицій

Проаналізовано особливості інвестиційної сфери та напрями реалізації інвестиційної реформи. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності використання національних проектів як інструменту залучення прямих іноземних інвестицій для забезпечення комплексного розвитку економіки країни.

Ключові слова: *інвестиційна діяльність, прями іноземні інвестиції, інвестиційна реформа, національний проект.*

Проанализированы особенности инвестиционной сферы и направления реализации инвестиционной реформы. Обоснованы направления повышения эффективности использования национальных проектов в качестве инструмента привлечения прямых иностранных инвестиций для обеспечения комплексного развития экономики страны.

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность, прямые иностранные инвестиции, инвестиционная реформа, национальный проект.*

In this article all features of investment sphere and directions of the investment reform were analyzed. All directions of efficient use of national projects were grounded as a tool of attracting foreign direct investment for integrated economic development of the country.

Key words: *investment activity, direct foreign investments, investment reform, national project.*

Постановка проблеми. Рівень розвитку економіки країни в сучасних умовах визначається характером інвестиційної діяльності та ступенем її активності. Незважаючи на велику кількість заходів, спрямованих на підвищення ефективності інвестиційної політики в Україні, які впроваджені державними структурами, вона поки що залишається недосконалою. Проблемних на сьогодні є питання, пов'язані з розробкою та реалізацією інвестиційної політики на новітній основі. Крім того, реалізація інвестиційної політики розвитку економіки України потребує змін підходів до здійснення інвестиційної діяльності шляхом формування позитивного інвестиційного іміджу країни в світі. Тому необхідно на основі

комплексного підходу провести дослідження можливостей інвестиційного розвитку країни, результат якого б повною мірою відображав наявний стан справ у інвестиційній сфері і забезпечував достатньою інформацією для розробки заходів та ефективних інструментів залучення іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічної сутності та ролі іноземних інвестицій в інвестиційному процесі вивчали такі науковці як І.О. Бланк, В.М. Геєць, Л.М. Федулова. Причини недостатньої ефективності функціонування інвестиційного ринку та шляхи стимулювання інвестиційної діяльності в Україні досліджували в своїх роботах В.В. Петрушевська, О.І. Барановський. Аналіз інвестиційного клімату та інвестиційної сфери в цілому здійснювали такі вітчизняні вчені, як Ю.М. Бажал, В.І. Ляшенко. Однак більшість із запропонованих підходів стосуються оцінки ефективності інвестиційної політики в цілому; в них переважно відсутній аналіз конкретних інструментів залучення прямих іноземних інвестицій, та, найголовніше, неможливо оцінити результативність тих чи інших інструментів залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел з метою забезпечення комплексного економічного розвитку держави.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування підходів до реалізації інвестиційної політики та виявлення ефективних інструментів залучення інвестицій для забезпечення комплексного розвитку економіки країни.

Виклад основного матеріалу. Україні необхідна модернізація економіки та інвестиційні вливання в усі галузі народного господарства. Промисловість, будівництво, транспорт і зв'язок, охорона здоров'я, екологія – кожен з цих напрямів потребує значних інвестиційних ресурсів. Проте у Державному бюджеті з року в рік бракує коштів на видатки в даних напрямках, тому інвестиційний розвиток нашої держави значною мірою поступається рівню інвестиційного розвитку країн СНД та Європи [1; 12, с. 89]. Це пояснюється тим, що Україна досить молода держава, яка не може обійтися без великої кількості інвестиційних ресурсів. Разом з тим нестабільність економічного розвитку та світова фінансова криза негативно вплинули на інвестиційну привабливість країни.

За даними Державного комітету статистики, прямі іноземні інвестиції в Україну поступово росли до 2006 р., за винятком 2000 р.,

коли спостерігалось скорочення обсягу іноземного фінансування на 36,9 % (рис. 1).

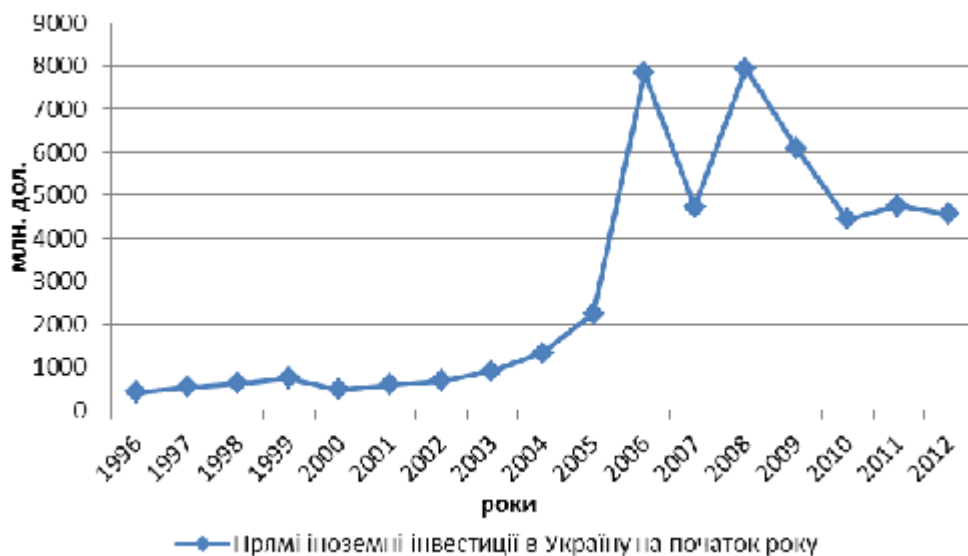

Рис 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 1996–2012 рр. [10]

У 2007 р. обсяг іноземних інвестицій скоротився до 4717,3 млн дол., що становило 60,1 % від рівня попереднього року. Протягом 2008–2012 рр. спостерігаються різкі коливання рівня активності іноземних інвесторів, що можна пояснити впливом фінансової кризи, зменшенням довіри потенційних інвесторів та підвищенням рівня фінансових ризиків. На початок 2011 р. досягнуто збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 316,4 млн грн, тобто на 7,1 % від рівня попереднього року [10]. Станом на 1 січня 2012 р. він становив на 1,3 % менше порівняно з 2011 р., або 49,36 млрд дол. США. У 2011 р. за цим показником на одну особу припало 1080 доларів [11].

Отже, на основі наведених даних, можна дійти висновку, що економіка України досить приваблива для іноземних інвесторів. Саме це є поштовхом до подальших змін, оскільки наразі нашій державі необхідна підтримка з боку розвинених країн, які вже багато років за допомогою ринкових механізмів успішно регулюють власну економіку та мають ресурси для інвестування розвитку інших країн. Це надасть можливість Україні налагодити міжнародні відносини, зміцнити позиції на світовому ринку, підвищити рівень інноваційного розвитку та використовувати найновіші технології, що створить підґрунтя для модернізації економіки [3, с. 148].

Важливою подією як для країни в цілому, так і для активізації співробітництва в інвестиційній сфері є прийняття у 2011 р.

інвестиційної реформи, метою якої є залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, поліпшення її інвестиційної привабливості та позиціонування України як фінансового, політичного та бізнес-центру у Східній Європі [5]. В Україні для інвестиційного розвитку є необхідні передумови: високий людський потенціал, потужна ресурсна база, розвинений споживчий ринок [4; 8; 9]. Проте дотепер не було чіткого механізму, який регулював би інвестиційні процеси. Брак коштів також стримує подальший розвиток країни [7, с. 25].

Завдання реалізації інвестиційної реформи було покладено на Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. Дане агентство відповідає за реалізацію нових інвестиційних програм, ефективне і раціональне використання бюджетних та залучених коштів. Діяльність агентства, на думку фахівців, буде сприяти покращенню інвестиційного клімату та формуванню системи нових інвестиційних проектів, які є перспективними та цікавими для бізнесу. Протягом 2011 р. фахівці презентували нові інвестиційні проекти у 15 фінансових центрах Європи, країнах Азії та у США. Презентацію бізнес-проектів відвідали представники всесвітньо відомих компаній: Bank of America, Mitsubishi Corporation, Japan Tabacco, Samsung, LG Electronics, Shelton Petroleum та інших. Вже розпочалася реалізація 11 національних проектів, а саме: «LNG-термінал», «Повітряний експрес», «Доступне житло», «Нове життя», «Місто майбутнього», «Відкритий світ», «Олімпійська надія-2022», «Дунайський коридор», «Чисте місто», «Якісна вода», «Енергія природи» [5].

3 грудня 2011 р. впроваджується проект «Повітряний експрес» – будівництво швидкісного залізничного сполученням Київ – аеропорт «Бориспіль». Варто зазначити те, що презентації інвестиційних проектів відбулися достатньо успішно, оскільки лише в першій половині 2012 р. отримано 78 запитів від потенційних інвесторів з питань, пов'язаних із можливістю інвестувати в українську економіку. Як зазначено вище, зараз пріоритетними є 11 нових інвестиційних проектів. Середній термін їх реалізації становить 3,5 року. На етапі виконання також проект «Нове життя», в рамках якого відкриваються заклади охорони здоров'я в сфері акушерсько-гінекологічної та неонатологічної допомоги у всіх обласних центрах, місті Києві, Севастополі та АР Крим. У проекті «Місто майбутнього» ще не був визначений керівник, але майже всі проекти пройшли

організаційно-підготовчий етап. Залишається оголосити конкурс на розробку ТЕО, після чого проекти перейдуть до стадії реалізації. Більшість об'єктів, побудованих у рамках реалізації національних проектів, планується передати в експлуатацію у 2015–2016 рр., крім проекту «Олімпійська надія-2022», термін реалізації якого становить достатньо тривалий період.

Перспективним напрямом подальшої модернізації економіки країни є інвестиційний проект «Вчасна допомога», спрямований на забезпечення вчасного прибуття бригад швидкої медичної допомоги за викликами з використанням GPRS-передатчиків. Інші Національні проекти майбутнього пов'язані з відродженням скотарства, збільшенням експортного потенціалу тваринництва та сільського господарства.

Наразі стало відомо, що проект «LNG-термінал» на грані зриву, оскільки договір про створення консорціуму, який підписали українська та іспанська сторони (SOCOIN, група Gas Natural Fenosa) не дійсний. На український запит іспанська сторона повідомила, що людина, яка виступала в ролі представника групи Gas Natural Fenosa, не має до неї ані найменшої причетності. Перш ніж підписувати угоду, Міністерство закордонних справ України й Іспанії, мали спочатку обмінятися трастовими угодами, а вже потім підписувати договір про створення потужного консорціуму. Мета цього проекту полягає в диверсифікації шляхів отримання енергопостачання через поставки скрапленого природного газу не лише з Росії, але й через морські шляхи з інших країн. На щастя, Україна не зазнала збитків, проте це досить негативно вплине на міжнародні відносини, інвестиційний клімат, довіру інвесторів та імідж країни. Реалізація проекту під загрозою, тому, що обіцяного обсягу фінансування у розмірі 1 млрд дол. Україна поки що не отримає [6].

Для нашої держави життєво необхідним є проект «Чисте місто», на реалізацію якого потрібно 400 млн євро. Проект стосується переробки твердих побутових відходів. Для України реалізація даного проекту має дуже велике значення, оскільки в нас продовжують використовувати екологічно небезпечні поліетиленові вироби. Тонни бруду містять загрозу ґрунтам, населенню країни, його здоров'ю, оскільки вони лежать на звалищах просто неба і період їх розпаду досить тривалий. Тому питання швидкої екологічно чистої утилізації небезпечних відходів дуже актуальне. Після успішного проведення Євро-2012, у планах – розробка нового національного

проекту «Олімпійська надія-2022», спрямованого на створення туристично-спортивної інфраструктури для проведення у Карпатському регіоні змагань із зимових видів спорту та розвиток туристичної інфраструктури. Орієнтовний обсяг інвестицій – 80 млрд грн.

Протягом 2011 р. в економіку України було залучено 7,37 млрд дол. США (з них, за даними СБУ, 0,61 млрд доларів є прямими інвестиціями і 0,76 млрд доларів США – портфельні інвестиції) [5]. На думку Голови Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України В. Каськіва, досягнутий результат є значно вищим, ніж прогнозували міжнародні організації. Вперше в Україні почало функціонувати «Єдине інвестиційне вікно» для іноземних інвесторів. У 2012 р. продовжилася робота щодо законодавчого врегулювання змін в інвестиційній сфері, був прийнятий «Закон про індустриальні парки України», нова редакція «Закону про Єдине інвестиційне вікно» та «Закону про національні проекти». Ключовим завданням у 2012 р., на думку голови Держінвестпроекту, є підготовка Інвестиційного кодексу, який радикально поліпшить законодавство в інвестиційній сфері. Окрім того, в 2012 р. відбулася найбільша інвестиційна подія в історії України – Міжнародний інвестиційний форум за ініціативи Президента України. Проведено презентації національних проектів у 25 фінансових центрах світу та визначено індекс інвестиційної привабливості регіонів, який дасть змогу оцінити ефективність діяльності органів місцевої влади. Всі ці заходи дають змогу, на думку експертів, залучити у 2012 р. іноземні інвестиції на рівні 10 млрд дол., з них 2 млрд – через сервіс «Єдиного інвестиційного вікна» та 3,5 млрд – через реалізацію Національних проектів.

Отже, національні проекти можна розглядати в ролі ефективного інструменту реалізації інвестиційної реформи та залучення прямих іноземних інвестицій з метою забезпечення комплексного економічного розвитку економіки країни. Аналіз сильних та слабких сторін реалізації національних проектів допоможе визначити можливі загрози та напрями їх усунення для підвищення ефективності використання даного інструменту залучення коштів іноземних інвесторів. Для визначення інвестиційних переваг та проблем, пов'язаних із залученням фінансових ресурсів пропонується провести SWOT-аналіз ефективності національних проектів, який передбачає визначення сильних внутрішніх сторін (Straights) – наявних

особливостей національних проектів, які є основою їх ефективності, слабких внутрішніх сторін (Weaknesses) – наявних особливостей, які ускладнюють їх використання в ролі інструменту залучення прямих іноземних інвестицій, зовнішніх сприятливих можливостей (Opportunities) – наявних умов, сприятливих для їх використання, та зовнішніх потенційних загроз (Threats) – наявних умов, несприятливих для досягнення поставлених цілей. При проведенні SWOT-аналізу враховуються глобальні і національні проблеми, які впливають на інвестиційний розвиток країни в цілому, визначаються шляхи, які допоможуть запобігти виникненню даних проблем. Якщо розглядати ефективність використання національних проектів як інструменту залучення прямих іноземних інвестицій з позиції традиційного SWOT-аналізу, то серед вищезазначених факторів можна виділити ті, які подано в табл. 1.

Таблиця 1

SWOT-аналіз ефективності національних інвестиційних проектів

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • більшість національних інвестиційних проектів має стратегічне значення; • проекти є чітко окресленими і визначеними у часі; • надання державою гарантій інвесторам щодо захисту їх інтересів; • життєвий цикл проектів розрахований на довгострокову перспективу; • можливості використання наявного потенціалу країни; • досягнення конкретних цілей та результатів. 	<ul style="list-style-type: none"> • постійна зміна нормативно-правового поля; • політична нестабільність; • слабе регулювання інвестиційної діяльності; • недовіра з боку іноземних інвесторів; • недостатній рівень впровадження інноваційних технологій; • висока корумпованість, хабарництво та непрозорість ведення бізнесу; • пріоритетність приватних коштів над бюджетними.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • покращення інвестиційного клімату; • підвищення конкурентоспроможності економіки країни; • створення нових робочих місць; • налагодження міжнародних відносин; • залучення іноземного капіталу в економіку країни. 	<ul style="list-style-type: none"> • погіршення міжнародних відносин у разі провалу проекту або труднощів з його реалізацією; • погіршення іміджу країни на міжнародній арені; • високий ступінь ризику для іноземних інвестицій; • посилення залежності від іноземних інвесторів та іноземного капіталу.

Джерело: розроблено автором.

Отже, у сфері реалізації національних проектів спостерігаються такі негативні явища:

- постійна зміна нормативно-правового поля;

- політична нестабільність;
- слабе регулювання інвестиційної діяльності;
- недовіра з боку іноземних інвесторів;
- недостатній рівень впровадження інноваційних технологій;
- висока корумпованість, хабарництво та непрозорість ведення бізнесу;
- пріоритетність приватних коштів над бюджетними.

Ці загрози та слабкі сторони при невчасному реагуванні можуть призвести до згортання реформ та погіршення інвестиційного клімату в країні. Для подолання негативних явищ у процесі реалізації інвестиційної реформи потрібно скористатися такими можливостями національних проектів, як інструменту залучення додаткових обсягів прямих іноземних інвестицій:

- покращення інвестиційного клімату;
- підвищення конкурентоспроможності економіки країни;
- створення нових робочих місць;
- налагодження міжнародних відносин;
- залучення іноземного капіталу в економіку країни.

Отже, успішна реалізація національних проектів сприятиме позитивним змінам в економіці країни та посилить вітчизняні позиції на міжнародних ринках: зменшиться рівень безробіття, підвищиться рівень валютних надходжень, збільшиться обсяг використання найновіших технологій, прискоряться темпи розвитку регіонів країни. Життєвий цикл національних проектів набагато більший періоду окупності, що значно підвищує їх привабливість для інвесторів. Потік інвестицій забезпечить країні стабільний розвиток та використання наявного потенціалу регіонів, підвищить загальний добробут населення, зробить країну привабливою для іноземних туристів. Успішна реалізація Національних проектів позитивно вплине на всю економіку країни в цілому.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Запровадження інвестиційної реформи створить умови для подальшого розвитку та розгортання капітального будівництва по всій території країни, допоможе підвищити рівень життя та добробуту населення. Аналіз поточного стану реалізації інвестиційних проектів засвідчив, що більшість з них пройшла етапи підготовки технічної документації та пошуку потенційних інвесторів. Дослідження сильних та слабких сторін реалізації національних

проектів дало змогу визначити можливі загрози та напрями їх усунення для підвищення ефективності використання даного інструменту залучення коштів іноземних інвесторів. Удосконалення чинного законодавства в сфері реалізації національних проектів, збільшення прозорості ринку інвестицій, підвищення відповідальності за напрями використання інвестиційних ресурсів, розповсюдження інформації про отримані результати, залучення населення країни для їх реалізації допоможе прискорити темпи реалізації інвестиційної реформи і створить умови для підвищення ефективності використання національних проектів як інструменту залучення іноземних інвестицій.

Інвестиційна реформа – важливий, визначальний крок для всієї країни. З огляду на це, потребує подальших досліджень визначення факторів, які впливають на хід виконання національних проектів та обґрунтування шляхів удосконалення процесу їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Бажал Ю.М. Інноваційно-технологічна динаміка українського експорту та антикризові перспективи / Ю.М. Бажал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ekma.kiev.ua>.
2. Бланк І.О. Інвестиційний менеджмент: підручник / І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К., 2003. – 397 с.
3. Геєць В.М. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України / В.М. Геєць. – К.: Фенікс, 2007. – Т. 2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – 2007. – 564 с.
4. Звіт про результати діяльності Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України за I півріччя 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua>
5. Інвестиційна реформа в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/%D1%96investitsiina-reforma-v-ukraini>
6. Испанская компания судится с лыжным инструктором, который собрался строить LNG-терминал в Украине [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.segodnya.ua/ukraine/Ispanskaya-kampaniya-suditsya-s-lyzhnym-instruktorom-kotoryu-sobralysya-stroit-LNG-terminal-v-Ukraine.html>
7. Національна інноваційна система: зарубіжний досвід, стан в Україні: аналітичні матеріали до парламентських слухань / В.М. Геєць, Л.І. Федулова, Ю.М. Бажал та ін. ; за ред. В.М. Гейця, Л.І. Федулової; НАН України. Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2007. – 184 с.
8. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 № 1900-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

9. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/content/ker-program.html>

10. Прямі інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/zd_rik/zd_u/pi_07u.html

11. Статистичний збірник «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності» / Державний комітет статистики України; за ред. Л.М. Овденко. – Київ, 2011. – Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_4/113.pdf

12. Федулова Л. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87–100.